

MOTERIS, ATIMANTI GYVYBĘ – *LA BELLE DAME SANS MERCI*

VILMOS VOIGT

Santrauka

Moteris, pražudanti vyrą, o tiksliau – konkreti moteris, sunaikinanti konkretų vyrą, – senas ir (ne)garbingas motyvas Europos kultūros istorijoje. Tokia moteris tiesiogine prasme suryja savo aukas. Išanalizavus gana mistiškus pasakojimus apie širdžių rijikas, aiškėja, kad šis siužetas įkūnytas daugelyje naratyvų, paplitusių skirtingose kultūros srityse. Žiaurioji moteris, negailestinga meilužė, įamžinta garsiajame Johno Keatso kūrinyje *La Belle Dame sans Merci*, iš tiesų buvo ragana: „Belle Dame“ reiškia ne ką kita, o *mulier speciosa*, visoje Europoje žinomą raganos apibūdinimą.

Straipsnio autorius atliko tekstologinę ir ikonografinę širdžių rijikių įvaizdžio analizę, pradėdamas nuo Vengrijos raganų teismų dokumentų (iki 1742–1743 m.). Toliau aptariama garsioji „karaliaus“ René I d'Anjou poema *Le Livre du cuer d'amours espris*, parašyta iki 1477 metų, bei tų pačių metų nuostabios miniatiūros, iliustruojančios vienišąją jos kopiją. Viename piešinyje matome, kaip miegančiam herojui pagrobiamą širdis. Tas pats talentingas menininkas, vadinamas „René meistras“, iliustravo ir dar vieną karaliaus René poemą: *Mortifiement de Vaine Plaisance*, kur vaizduojamos kančios, kurias širdžiai teko patirti beieškant savo pagrobtosios meilės. Nepaprastai įdomių ikonografinių paralelių aptinkama Europos meno istorijoje. Viduramžių prancūzų bei vokiečių literatūroje pasakojimu apie suvalgytą širdį (*Coeur mangé – Herzmäre*) pasitaiko nuo XII a. pabaigos maždaug iki XIV a. pabaigos. Dar senesnė, maždaug X a. Indijoje žinoma „Legenda apie karalių Rasalu iš Sialkoto“ yra tikras galvosūkis lyginamosios filologijos specialistams, nes ji gerokai ankstyvesnė (!) už analogiškus Europos tekstus, su kuriais turi daug bendrų širdies rijimo motyvų. Romantinę Europos literatūrą „Belle Dame“ motyvas buvo tiesiog pakerėjęs. Net ir šiandien, kaip liudija, pavyzdžiui, neseniai pasirodęs kroatų rašytojos Slavenkos Drakulič romaną „Dieviškasis alkis“, žiauriosios vyrų rijikės įvaizdis nepraranda aktualumo.